

12. "Feminites" ["Feminitivy"], available at: https://vk.com/f_fem
13. Shalina, L. V. "Neoplasms of the category nomina feminina in modern Russian and German" ["Novoobrazovaniya kategorii nomina feminina v sovremennom russkom i nemeckom yazykah"], available at: elibrary.bsui.by
14. Jugov, A. K. (1972), *Thoughts about the Russian word [Dumy o russkom slove]*, Moscow, 215 p.
15. Čuto, Eugenia. "The genus of nouns in the names of professions" ["Rod imen sushhestvitel'nyh v nazvaniyah professij"], available at: hrcak.srce.hr/file/26317.

Надійшла до редколегії 10.11.2016

УДК 811.161.2'276.6:796.332

І. Р. Процик

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ФУТБОЛЬНИХ ФАНАТІВ У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Представлено мовну картину світу українських футбольних фанатів, яку відобразили в своїх художніх творах сучасні письменники – Сергій Жадан, Оксана Забужко, Юрій Андрухович, Андрій Бондар, Олександр Ушкалов, Євген Положий та інші. З'ясовано значення лексичних одиниць фанатського соціолекту, використаних у художніх текстах згаданих авторів, та покласифіковано зафіксовану лексику за тематичним принципом. Наведено приклади функціонування в творах сучасних письменників як окремих лексем та словосполучень, так і цілих текстів із фольклору футбольних фанатів – зарядів, кричалок, скандувань.

Ключові слова: мовна картина світу, художній текст, соціолект футбольних фанатів, лексика фанатського соціолекту, тематичні групи лексики, тексти фанатського фольклору.

Процик И. Р. Национальный университет «Киево-Могилянская академия». **ОТОБРАЖЕНИЕ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА ФУТБОЛЬНЫХ ФАНАТОВ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ СОВРЕМЕННЫХ УКРАИНСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ**

Представлена языковая картина мира украинских футбольных фанатов, отображенная в художественных произведениях современных писателей – Сергея Жадана, Оксаны Забужко, Юрия Андруховича, Андрея Бондаря, Александра Ушкалова, Евгения Положия и др. Определены значение лексических единиц фанатского социолекта, использованных в художественных текстах упомянутых авторов, произведена тематическая классификация зафиксированной лексики. Приведены примеры функционирования в произведениях современных писателей как отдельных лексем и словосочетаний, так и целых текстов из фольклора футбольных фанатов – зарядов, кричалок, скандирований.

Ключевые слова: языковая картина мира, художественный текст, социолект футбольных фанатов, лексика фанатского социолекта, тематические группы лексики, тексты фанатского фольклора.

Protsyk I. National University «Kyiv-Mohyla Academy». **REPRESENTING THE LINGUISTIC PICTURE OF THE WORLD OF FOOTBALL FANS IN WORKS OF FICTION BY MODERN UKRAINIAN WRITERS**

The aim of the article is representing the linguistic picture of the world of Ukrainian football fans which is depicted in artistic texts by modern Ukrainian writers. Meanings of lexical units of fans' social dialect used in works of fiction by the mentioned authors have been analyzed. The most lexemes in the social dialect of football fans have been created semantically due to rethinking of meanings of generally employed words. Stated vocabulary has been classified according to the thematic principle, the most important groups in particular have been singled out. They are as follows:

members of fans movement (*fany, fanaty, futbolni fanaty, ultras, khulihany, torsyda, levy, khakhly, bomzhi, krotky, khorky, kryvi, dnipriany*), aspects of fan support (*marsh futbolnykh fanativ, krychalka, skanduvannia, pereklychka, pryspivka, zariad*), fans' accessories (*prapor, roza, fanatskii shalyk, baner, faier, klubni koliory*), places of fans position (*trybuna, fan-sektor, «brekhailivka»*), fans' actions (*pidtrymuvaty komandu, skanduvaty fanatski krychalky, zariadzhaty, rytmichno aploduvaty, hnaty komandu vpered, vyvishuvaty banery, palyty na trybunakh faiery*), opposition of fans (*fanatski viiny, biiky na trybunakh, peremyria*). Examples of functioning of both separate lexemes or collocations in works of fiction by modern Ukrainian writers and whole texts from football fans folklore, such as *zariady, krychalky, skanduvannia* have been given. It has been proved that works of fiction by modern Ukrainian writers analyzed in this article are an authentic source of information about the linguistic picture of the world of Ukrainian football fans.

Key words: *the linguistic picture of the world, artistic text, social dialect of football fans, vocabulary of social dialect of fans, thematic vocabulary groups, texts of fans folklore.*

...щоб писати про футбол, треба бути виключно фанатом...

Макс Кідрук

Український футбольний дискурс викликає останнім часом щоразу більше зацікавлення науковців [3; 8; 11], проте ґрунтовних та всебічних досліджень неформального його складника – соціолекту футбольних фанатів – і надалі бракує, хоч і з'явилася низка розвідок про специфіку фанатського мовлення [5–7]. **Метою** цієї статті є презентація мовної картини світу українських футбольних фанатів, відображеної в художніх текстах сучасних українських письменників. Джерельною базою дослідження стали твори сучасних авторів, які увійшли до двох антологій української прози про футбол, що їх напередодні Євро-2012 упорядкував Сергій Жадан, – «Письменники про футбол. Літературна збірна України» [4] і «Тотальний футбол» [10], а також тексти з найновіших збірок есеїв Андрія Бондаря «І тим, що в гробах» [1] та Оксани Забужко «І знов я влізаю в танк...» [2].

Особливостям функціонування футбольної лексики в художніх творах присвячено нещодавно опубліковану статтю Юрія Струганця [9], проте лексику соціолекту українських футбольних фанатів лінгвістичним описом у ній не охоплено. Актуальність цього дослідження полягає в спробі максимального використання для аналізу всіх можливих джерел функціонування лексики соціолекту футбольних фанатів, у тому числі і художніх творів, насамперед тих сучасних українських письменників, які декларують свою вболівальницьку заангажованість (Сергій Жадан, Сашко Ушкалов, Андрій Бондар, Юрій Андрухович, Євген Положій, Макс Кідрук), тому їхні тексти можуть слугувати об'єктивним джерелом відомостей про фанатське мовлення. **Завдання** статті: 1) відібрати фрагменти текстів із творів сучасних українських письменників, у яких використано лексику соціолекту футбольних фанатів; 2) розкрити семантику лексичних одиниць із фанатського мовлення; 3) проаналізувати та згрупувати за тематичним принципом фанатську лексику, зафіксовану в художніх творах; 4) з'ясувати, наскільки повно відображено мовну картину світу футбольних фанатів у художніх творах сучасних українських авторів, які мають у своєму доробку тексти футбольної тематики.

Для аналітичного опису мовної картини світу українських футбольних фанатів, яка постає на основі зібраного ілюстративного матеріалу з художніх творів сучасних авторів, укладено картотеку зафіксованих у цих текстах лексичних одиниць, а також специфічних текстів фанатського фольклору. Ґрунтуючись на показниках цієї картотеки, здійснено тематичну класифікацію лексики соціолекту українських футбольних фанатів, адже, як відомо, саме лексичний пласт мови – це те, що вирізняє мовлення соціальної групи від мовлення загалу, є елементом ідентифікації членів цієї спільноти і, фактично, сутністю соціального діалекту.

У бутті соціальної групи футбольних фанатів найважливішу роль відіграє спільне вболівання за улюблену футбольну команду. Тому найбільш розвиненою в цьому соціолекті є лексика, яка стосується реалій уболівання. На основі розгляду фактичного матеріалу з художніх творів сучасних вітчизняних письменників вдалося змоделювати мовну картину світу українських футбольних фанатів, яка тематично охоплює такі групи лексики:

1) назви учасників фанатського руху: *фан* (прихильник футбольної команди) – «Я з дитинства є палким шанувальником футболу в цілому і зятим *фаном* «Торпедо» зокрема» [7, с. 125]; *футбольний фан* – «...цей пропагандистський шедевр (який безумовно ввійде в історію нашої “гібридної війни”!) переконував глядача, що польські й українські *футбольні фани* – то найсправжнісінькі внуки Гітлера, люті фашисти-нацисти (“правосеків” в ужитку ще не було!), і кожен, хто вибирається в ті краї, ризикує, як прокоментував Сол Кемпбелл, “повернутись додому в труні”» [6, с. 199]; *британські фани* – «BBC Panorama у скандальному репортажі Кріса Роджера обіцяла *британським фанам*, що з Польщі вони “вони повернуться в труні”...» [Там само, с. 360–361]; *динамівські фани* (уболівальники київського «Динамо») – «...можуть навіть, як бувало в *динамівських фанів*, перестрігти в аеропорту після повернення додому з якого-небудь “матчу-ганьби”, загородити шлях і вичитати, як провинним школярам...» [Там само, с. 72]; *фанат* (прихильник футбольної команди, уболівальник) – «“Хто це?” – запитав я у батька. – “*Фанати*”, – відповів він» [9, с. 39]; *футбольні фанати* – «*Футбольні фанати* почали збиратися на “брехайлівці” ще в 50-х роках минулого століття...» [14, с. 97]; *фанати донецького «Шахтаря»* – «Скажімо, одна з шахтарських команд називалася “Кроти” (нині так називають *фанатів донецького «Шахтаря»*), ще дві мали назви “Босяки” та “Голодранці”» [Там само, с. 112]; *фанати київського «Динамо»* – «Футболу це так само стосується – скажімо, на одному з матчів цього сезону *фанати київського «Динамо»* довго і злагоджено скандували “Спасибі мешканцям Донбасу за президента-підараса”...» [5, с. 68]; *фанати «Металіста»* – «До речі, саме біля цього м’яча найчастіше збираються *фанати «Металіста»*, щоб уже далі рушити на гру» [14, с. 98]; *харківські фанати* (фанати харківського «Металіста») – «*Харківські фанати* не на жарт дратуються й починають бомбардувати динамівців сніжками, варто лише комусь із них наблизитися до бокової лінії чи до кутового прапорця...» [Там само, с. 101]; *ультрас* (футбольні фанати, організовані в групи активної підтримки футбольних команд за допомогою візуальних, акустичних та піротехнічних засобів [6, с. 241]) – «З футболу кінцево зникає аматорство, а на трибунах з’явилися справжні *ультрас*» [5, с. 61]; *ультраси* (множ. від *ультрас*) – «...*ультраси* обнімаються, утворюючи довжелезні ланцюги, та ще й стрибають у такт скандуванню...» [14, с. 108]; *донецькі ультрас* (фанати донецького «Шахтаря») – «Шкода, якщо на трибунах справді не буде *донецьких ультрас* – футбол вони люблять і відчують» [5, с. 71]; *ультрас «Шахтаря»* – «Цікаво те, що вони – *ультрас «Шахтаря»* – доволі різні» [Там само, с. 62]; *харківські ультраси* (фанати харківського «Металіста») – «І то байдуже, що самі *харківські “ультраси”* – “постфутуристи”, з найвищою правдоподібністю, не то Семенка, а й Жадана могли не читати...» [6, с. 354]; *хулігани* (організовані групи радикально налаштованих футбольних фанатів [Там само, с. 240]) – «...натомість віддавався спокусі й намірював собі перші ліги, виїзні змагання, натовпи фанів та сонми *хуліганів*, що супроводжуватимуть його клуб скрізь, куди б вони не поїхали» [15, с. 301]; *кузьмичі* (звичайні глядачі на футбольних трибунах, уболівальники, які не є футбольними фанатами [6, с. 244]) – «У нас були дуже дивні місця – якогось біса ми з Тохом опинилися саме посеред сектору естонських “*кузьмичів*”» [14, с. 112]; *торсида* (група вболіваль-

ників, фанати команди) – «...харківська *торсида* святкувала успіх команди або заряджала кричалку “Мы с тобой, Металл любимый”...» [14, с. 107–108]; **фанатський рух** – «Роблять розклад *фанатського руху* – з ким товаришують, з ким війна, з ким перемир’я» [5, с. 63]; **фан-рух** – «... (зі схожою місією щодо України – за всяку ціну знайти тут у *фан-русі* расизм, неіснуючий бодай із тої причини, що Україна, на відміну від сусідньої Росії є расово гомогенна, раніше приїздив до Львова московський кореспондент Deutsche Welle Маркус Реер, який потряс українських колег вимогою організувати йому потрібні “постановочні сцени”)» [6, с. 360–361]; **леви** (прізвисько фанатів львівських «Карпат») – «Раз “*леви*”, значить – наші динамівці грають зі львівськими “Карпатами”, але сутичок не буде, фани цих двох клубів не ворогують між собою...» [Там само, с. 67]; **хахли** (прізвисько фанатів київського «Динамо» [Там само, с. 245]) – «Про банери ультрас “Шахтаря” розповіли таку історію: одного разу, коли гірники грали в Римі в Лізі Чемпіонів, на трибунах несподівано з’явилися фанати “Динамо” – “хахли” – й захопили кілька донецьких банерів» [5, с. 57]; **бомжі** (прізвисько фанатів запорізького «Металурга») – «Так ось, “*бомжі*”, виявляється, приїхали сьогодні до Донецька підтримати свій “Металург”, який грає у Першій лізі...» [Там само, с. 56]; **кרותи** (прізвисько фанатів донецького «Шахтаря») – «Після цього “*кרותи*” забили ворогам стрілку, щоб відбити трофеї» [Там само, с. 57]; **криві** (прізвисько фанатів криворізького «Кривбасу») – «Деся посеред розмови з вулиці забігає хтось із їхніх, каже, що неподалік бачив чотирьох “*кривих*” (фанатів “Кривбасу”)» [Там само, с. 64]; **хорьки** (прізвисько фанатів харківського «Металіста») – «“*Хорьками*”, через подібність звучання цього слова до “Харків”, уболівальників “Металіста” називають фанати інших клубів» [14, с. 101]; **дніпряни** (прізвисько фанатів ФК «Дніпро») – «З *дніпрянами*, тобто уболівальниками дніпропетровського “Дніпра”, у нас, до речі, найбільша ворожнеча» [Там само, с. 101–102]; **диригент** (ультрас, який, зайнявши місце на вищій, керує фанатською підтримкою у секторі, «заводить» стадіон, інша назва – *споукмен*) – «“*Диригенти*” намагаються задіювати цілий стадіон, добре, що акустика дозволяє це робити» [5, с. 69];

2) назви видів фанатської підтримки: **підтримка** – «Дирекція клубу до того ж справді зацікавлена, щоб трибуни “перлини Донбасу” не були порожніми, тож квитки на матч коштують зовсім дешево (півтора євро на фан-сектор на внутрішні ігри), і навіть під час зустрічей із аутсайдерами команда відчуває справжню підтримку» [Там само, с. 55]; **фанатська підтримка** – «...випадок безпрецедентний в історії, мабуть, не тільки українського футболу, і вже таки справді комічний – яка ж гра без *фанатської підтримки*?...» [6, с. 68]; **марш футбольних фанатів** (хода футбольних фанатів вулицями міста, зазвичай перед початком матчу) – «...я вслухалася в вуличний лемент із професійним інтересом людини, яка на своєму віку перебачила, либонь, чи не всі різновиди людської маси – керовану..., самодіяльну... безконтрольно-стихійну... самоорганізовану (*марші футбольних фанатів!*), натхненно-одухотворену...» [Там само, с. 69]; **марш харківських ультрас** (хода уболівальників харківського «Металіста» перед матчем із донецьким «Шахтарем» 30 березня 2014 року на підтримку територіальної цілісності України, під час якої вперше прозвучала тепер уже загальновідома пісня про Путіна), **кричалка** (короткий текст, який фанати злагоджено скандують під час матчу) – «Кажуть, що хотіли навіть перекласти всі свої “*кричалки*” українською, зрештою, вирішили цього не робити – все ж єдність на трибунах важливіша за ідеологічні переконання» [5, с. 63]; **футбольна кричалка** – «Нотабене, найобразливіша зпоміж українських *футбольних кричалок* не містить жодного непристойного слова і є строго “адресною”: нею фани інших клубів дразнять уболівальників нещодавно створеного, від роду “олігархічного” київського “Арсеналу”: “Гей, кур-сан-

ти, скіль-ки вам пла-тять?»...» [6, с. 72]; **скандування** (короткий текст, поділений на склади, який фанати голосно вигукують під час матчу) – «...раптом чіпка й надійна братня рука встигає схопити мене за комір і рвучко висмикує на поверхню, де вечірнє повітря знову озивається свистом та диханням, *скандуваннями* й освідченнями, і важкий непоквапливий натовп тягне нас за собою...» [3, с. 96–97]; **скандування на трибунах** – «І було ясно: не підхопили тому, що – не звикли, тут це ще в новинку, і після хорového *скандування* вдень на *трибунах* повторити те саме вночі на вулиці просто так, від повноти почуттів, іще не виходить...» [6, с. 69–70]; **перекличка** (поперемінне скандування кричалок з протилежних фанатських трибун) – «...*перекличка* “дружніх” фанатських трибун під час матчів національного чемпіонату вітанням, прийнятим в Українській повстанській армії часів Другої світової, – найпевніший знак, за яким почуттям (чи бодай його ерзацом!) пошукують ці люди, переважно мужчини боекздатного віку, в “фанатському” русі...» [Там само, с. 67]; **приспівка** (коротенька пісня гумористичного характеру) – «Але впевнена, що йому (і всім іншим українським футуристам) напевно б сподобався знаменитий марш харківських “ультрас” із п’ятискладовою (коли рахувати з “ла-ла-ла”) *приспівкою*, яка за рік стала найпопулярнішим міжнародним хітом: по суті, це є втілена мрія всіх європейських футуристів, від Марінетті до “Михайля-короля”, – жива творчість індустріального мегаполіса, пряма мова майданів і стадіонів...» [Там само, с. 354]; **заряд** (короткий текст, який фанати злагоджено скандують під час матчу, кричалка) – «Прокрутивши *заряд* кілька разів, Тоха – нехай і повз ноти – затягнув славетну “Червону руту”» [14, с. 113];

3) назви фанатських атрибутів: футбольна атрибутика (прапори, шалики, футболки тощо з символікою футбольних команд) – «Кілька днів невидющими очима він спостерігав, як факультет раптом почав прикрашатися *футбольною атрибутикою*: афіші з рекламою матчу, шалики...» [8, с. 186]; **прапор** – «Всі вони як один взуті у білі кросівки, а в руках тримають вимпели, шарфики, *прапори* та іншу символіку, а головне – флаєра» [15, с. 301]; **біло-зелені прапори** (прапори в кольорах львівських «Карпат») – «Сидячи у вуличній кав’ярні, я насолоджувався відреставрованим містом і людьми, котрі з *біло-зеленими прапорами* та штандартами були повсюди» [11, с. 208–209]; **прапор з літерою Д в клубному ромбі** (прапор із символікою київського «Динамо») – «Після переможного матчу вони йшли спершу по Червоноармійській, потім по Хрещатику – тисячі хлопців у біло-синіх шаликах, із *прапорами*, на яких намальована величезна літера “Д” в клубному ромбі...» [9, с. 39]; **роза** (фанатський шалик) – «Опинившись унизу, Тоха обмотав українську “розу” довкола руки, набрав повні легені й...» [14, с. 113]; **шарфик** – «...в руках тримають вимпели, *шарфики*, прапори та іншу символіку...» [15, с. 301]; **шалик** – «Кілька днів невидющими очима він спостерігав, як факультет раптом почав прикрашатися футбольною атрибутикою: афіші з рекламою матчу, шалики...» [8, с. 186]; **біло-синій шалик** (шалик фанатів київського «Динамо») – «Після переможного матчу вони йшли спершу по Червоноармійській, потім по Хрещатику – тисячі хлопців у біло-синіх шаликах...» [9, с. 39]; **уболівальницький шалик** – «Тому про футбол пам’ятаю зазвичай самі несуттєві з погляду футбольних шанувальників деталі – наприклад, вусатого дядька у трамваї, який акуратно складає до торбинки свій *уболівальницький шалик*» [12, с. 75–76]; **зелено-білий фанатський шалик** (шалик фанатів львівських «Карпат») – «...а назустріч нам – спітнілий натовп у *зелено-білих фанатських шаликах*» [Там само, с. 76]; **клубні кольори** (офіційні барви спортивної форми, в якій виступають гравці футбольного клубу) – «Проте навіть такий конформізм не здатен позбавити тебе відчуття приналежності до *клубних кольорів* твого міста» [5, с. 50]; **банер** (рекламне полотно прямокутної форми з написом, інша назва – *розтяжка*) – «Добре, що *банер* “бомжі”

повернули» [Там само, с. 57]; **розтяжка** (довге рекламне полотно прямокутної форми з написом) – «Коридорами висіли розтяжки (стрічки) “Перший в історії антикорупційний матч”, “Fair play” та “Назустріч Євро-2012”» [8, с. 191]; **фаєр** (піротехнічний сигнальний факел, що горить яскравим сліпучим вогнем) – «...в руках тримають вимпели, шарфики, прапори та іншу символіку, а головне – *фаєра*» [15, с. 301]; **«Д»** (велика літера Д, що є символом спортивного товариства «Динамо») – «І все ж на батьковому призовому знімку Олег Базилевич, він же Базиль, круглолидий і капловухий, все ще красується у динамівській формі – специфічно написане зліва, де серце, “Д” збрехати не дасть» [1, с. 6]; **літера «Д»** – «Колись я почув від брата, який вимальовував своїм гарним почерком на стандартних аркушах великі літери “Д”, сакраментальну фразу: “Динамівцями народжуються”» [2, с. 75]; **зелено-білий карпатівський прикид** (одяг у кольорах львівських «Карпат») – «І звісно ж, на випадок, якщо раптом уболівальники ЦСКА виявляться хамелеонами і спробують у *зелено-білому карпатівському прикиді* пройти на стадіон, було затверджене паролі» [11, с. 203–204];

4) назви фанатських дій: **підтримувати** – «Не можна бути справжнім уболівальником і не *підтримувати* команду свого міста» [5, с. 50]; **приходити на сектор** (приходити у фанатський сектор, бути футбольним фанатом) – «Вони різні соціально – самі розповідають, що *на сектор приходять* як цілком успішні клерки, лікарі та менеджери, так і представники донецького маргінесу – робітники, дрібні торговці, безробітні» [Там само, с. 62]; **скандувати** (голосно вигукувати текст, поділений на склади) – «Тим не менше, понад усе мені кортіло приєднатися до них і пройти Хрещатиком, *скандуючи*: “Ки-їв, Ки-їв!”» [9, с. 40]; **скандувати назву клубу** – «Всі вони запалюють вогняні шашки, піднімають догори руки, ритмічно аплодують й *скандують назву клубу*» [15, с. 301]; **скандувати фанатські кричалки** – «...вони ...*скандували фанатські кричалки*, наприклад: “Динамо” – то є клас, “Динамо” – то є сила, “Динамо” – то є школа...» [9, с. 39]; **стрибати в такт скандуванню** – «...ультраси обнімаються, утворюючи довгезлезні ланцюги, та ще й *стрибають у такт скандуванню*...» [14, с. 108]; **заряджати** (вигукувати заряди) – «Ладно, – сказав Тоха хвилині на 15-й матчу, – я йду. – Куди? – не зрозумів я. – *Заряджати*, – кивнув він і поліз на нижній ряд сектору, розштовхуючи естонців» [Там само, с. 113]; **заряджати кричалку** – «...харківська торсида святкувала успіх команди або *заряджала кричалку* “Мы с тобой, Металл любимый”...» [Там само, с. 107–108]; **ритмічно аплодувати** – «Всі вони ...піднімають догори руки, *ритмічно аплодують*...» [15, с. 301]; **гнати команду вперед** (вигуками з трибун стимулювати футбольну команду до активних дій в атаці) – «І тоді, одного непрекрасного дня, несподівано виявиться, що можна обійтися й без фанатської трибуни. І нікому буде “*погнати*” команду *вперед*, коли вона, за п’ять хвилин до кінця матчу, залишиться в меншості...» [6, с. 71]; **проносити на сектор** (потайки приносити у фанатський сектор заборонені речі) – «Тоха взагалі набурмосено мовчав, оживши аж тоді, коли почув від стюардів, що *на сектор можна проносити пиво*» [14, с. 114–115]; **проносити на трибуни вогонь** (приховано приносити на трибуни піротехніку) – «І тепер вони продаються крізь кордони, *проносячи на трибуни вогонь* і попіл, легкі, як дихання, алкогольні напої й тверді та гострі предмети, вибираються вгору, під самий дах, у пошуках своїх місць, розмахуючи газетами й шаликами, перегукуються й чіпляються об пластикові стільці» [3, с. 92]; **запалювати вогняні шашки** – «Всі вони *запалюють вогняні шашки*...» [15, с. 301]; **палити на трибунах фаєри** (запалювати піротехнічні факели) – «...усе це, весь цей футбол, робиться з думкою про вас, тож будьте вдячні й не *паліть на трибунах фаєри*...» [4, с. 14]; **вивішувати банер** – «Незабаром на секторі *вивішують банер* “Ні – натуралізації”, спрямова-

ний проти залучення до національної збірної іноземців...» [5, с. 69]; **захопити банер** (захоплені банери фанатів-супротивників вважаються трофеями, тому за ними «полюють») – «...на трибунах несподівано з'явилися фанати “Динамо”... й захопили кілька донецьких банерів» [Там само, с. 57]; **зірвати банер** – «При нападі заповожді зірвали один із донецьких банерів» [Там само, с. 57]; **відбити трофеї** (повернути собі втрачені фанатські атрибути) – «Після цього “кроти” забили ворогам стрілку. Щоб відбити трофеї» [Там само, с. 57]; **збирати прапори** – «Задоволені донеччани збирають прапори й рухаються на вихід» [Там само, с. 70];

5) назви місць локалізації футбольних фанатів: **трибуна** (трибуна футбольних фанатів) – «Андрій розповідає про плани, говорить, що ультрас намагаються бути в нормальних стосунках із керівництвом клубу, хочуть у перспективі мати цілу окрему трибуну» [Там само, с. 70]; **вболівальницька трибуна** (фанатська трибуна) – «Дісталось й кільком цілком випадковим любителям спорту, яких занесло на вболівальницьку трибуну» [5, с. 57]; **фанатська трибуна** – «...перекличка “дружніх” фанатських трибун під час матчів національного чемпіонату...» [6, с. 67]; **північна трибуна** (фанатська трибуна на харківському стадіоні «Металіст») – «І краще б померти просто зараз, тут, на руках у Саші з Се-нею, пасти смертю хоробрих на улюбленій північній трибуні, на якій я знаю кожную тріщину до ремонту і кожную після, де я прожив стільки солодких хвилин, і ще більше – гірких та непоправних...» [3, с. 93]; **сектор** (сектор футбольних фанатів) – «...а пити можете просто на секторі» [14, с. 115]; **фанатський сектор** – «Відразу говорять, що вони не “ультрас”, так – “кузьмичі” (ну, себто, з суперниками не б'ються, сидять не на фанатському секторі, хоча за “Шахтар” уболівають з дитинства)» [5, с. 53]; **фан-сектор** – «На фан-секторі “Донбас Арени” сидячих місць немає» [Там само, с. 69]; **брехайлівка** (місце зустрічі вболівальників харківського «Металіста» в міському парку) – «“Брехайлівка” доволі швидко перетворилася на найактивнішу позастаціонарну точку футбольного життя Харкова» [14, с. 97]; **футбольна «брехайлівка»** – «Старожили “першої столиці” називають футбольною “брехайлівкою” одну місцину, розташовану в новому центрі міста, в саду імені Тараса Шевченка» [Там само, с. 97];

6) назви фанатських протистоянь: **війна** (ворожі стосунки між фанатами різних команд) – «Роблять розклад фанатського руху – з ким товаришують, з ким війна, з ким перемир'я» [5, с. 63]; **фанатські війни** (протистояння між фанатами-суперниками, що виявляється насамперед на словесному рівні, хоча нерідко трапляються й бійки між фанатами – *махачі*) – «Фанатські війни – мабуть, найбільш справедливі» [Там само, с. 61]; **бійка** (фанатські протистояння, які відбуваються за наперед встановленими правилами) – «Ти ж не знаєш, куди ми йдемо, звідки ми тут узялися, чому ми збираємось у зграї й витрачаємо свої життя в бійках, сварках і взаємних претензіях» [3, с. 103]; **бійки на трибунах** (бійки фанатів із міліцією й охороною стадіонів) – «І перші спонтанні бійки на трибунах, перші зіткнення й локальні конфлікти лише додають усім жвавості й бадьорого запалу» [Там само, с. 92]; **напад на уболівальників** (напад на фанатів-супротивників, бо з пересічними вболівальниками фанати не б'ються) – «Так ось, “бомжі”... скористалися ефектом несподіванки й учинили зухвалий напад на нечисленних уболівальників “Шахтаря”, які прийшли підтримати дубль» [5, с. 56]; **одвічні вороги** (фанати команди-супротивника, з якими віддавна склалися напружені стосунки) – «І те, що київські вболівальники переводять свою ненависть до одвічних ворогів – “кротів” – у політичну площину, добре передає загальну ситуацію в країні...» [Там само, с. 68]; **принципові вороги** (фанати команди-суперника, з якими відбуваються напружені протистояння) – «Оскільки з донецькими вони давні *принципові вороги* – а тут така здобич» [Там само, с. 57]; **забити ворогам стрілку** (домовитися про зу-

стріч, обумовити правила проведення фанатської бійки) – «Після цього “кроти” *забили ворогам стрілку*, щоб відбити трофеї» [5, с. 57]; *вибити з трибуни* (вигнати фанатів з їхньої трибуни) – «Донецькі незадоволено з’ясовують план подальших дій – де і коли можна буде перехопити підлих “бомжів”, які так безцеремонно *вибили їх із їхньої трибуни*» [Там само, с. 57]; *перемир’я* (тимчасові мирні стосунки між фанатами-супротивниками) – «Роблять розклад фанатського руху – з ким товаришують, з ким війна, з ким *перемир’я*» [Там само, с. 63]; *товаришувати* (бути в приятельських стосунках з фанатами інших команд) – «Виходить дещо рвано, проте чітко – з Полтавою, скажімо, *товаришують*, а ось із сусіднім Харковом – ні, щось там свого часу не поділили» [Там само, с. 63].

В аналізованих художніх текстах зафіксовано також оригінальні тексти фанатського фольклору – кричалки, заряди, скандування, що є наочним доповненням до презентації мовної картини світу українських футбольних фанатів: «*Оле-оле-оле!*» – «*Оле-оле-оле!*» [6, с. 71]; «*Оле-оле-оле!.. “Динамо-Київ”-о-о-го-го!..*» – «*Оле-оле-оле!.. “Динамо-Київ”-о-о-го-го!..*» [Там само, с. 66]; «*Слава Україні! Героям слава!*» – «Раз “леви”, значить – наші динамівці грають зі львівськими “Карпатами”, але сутичок не буде, фани цих двох клубів не ворогують між собою, салютують собі навзаєм через стадіон... – *Слава Україні! – Героям слава! – Слава Україні! – Героям слава! – Слава Україні! – Героям слава!*» [Там само, с. 67]; «*Київ! Ки-їв!*» [9, с. 40]; «*Вперед, Україно! Вперед до бою! Твої фанати завжди з тобою!*» – «– *Вперед, Україно!..* Українці, розсіпані поміж естонцями, слабенько відгукнулися. – *Вперед до б-о-о-ю-у!* І тут жовто-сині завелися. – *Твої фанати завжди з тоб-о-о-ю-у!* – горлав Тоха» [14, с. 115]; «*Динамо з Дніпра! Київ-Київ-ура!*» – «*Динамо з Дніпра! Київ-Київ-ура!*» [6, с. 66]; «*Біло-си-ні – до пере-моги!*» [6, с. 67]; «“*Динамо*” – *то є клас, “Динамо*” – *то є сила, “Динамо*” – *то є школа...*» [9, с. 39]; «“*Динамо*” *Київ – чемпіон*» – «А якби зумів, то, як і тепер, скажу їх із повною відповідальністю і святою впевненістю: “*Динамо*” *Київ – чемпіон*» [2, с. 78]; «*Зе-ле-ні леви! Зе-ле-ні леви!*» [6, с. 67]; «*Дави хохлов!*» – «Це була відповідь на прогорлане звідти “*Дави хохлов!*”» [1, с. 28].

Як показав аналіз фактичного матеріалу, зафіксованого в художніх творах сучасних українських письменників, мовна картину світу футбольних фанатів у них запрезентована різнобічно й ґрунтовно, зокрема: 1) в текстах функціонують лексеми більшості найважливіших тематичних груп лексики соціолекту футбольних фанатів; 2) найповніше в художніх текстах представлені такі групи фанатської лексики: назви учасників фанатського руху, фанатських атрибутів, видів фанатської підтримки та фанатських дій; 3) в аналізованих творах подано автентичні тексти фанатського фольклору: заряди, кричалки, скандування. Отже, художні твори сучасних українських авторів – Сергія Жадана, Оксани Забужко, Юрія Андруховича, Андрія Бондаря, Олександра Ушкалова, Олега Коцарева, Євгена Положія, Макса Кідрука, Володимира Сергієнка, Наталки Сняданко, Артема Чеха – можуть слугувати достовірним джерелом відомостей про мовну картину світу українських футбольних фанатів. У перспективі необхідно дослідити весь спектр футбольної лексики, яку використовують у своїх художніх творах сучасні українські письменники.

Бібліографічні посилання

1. Бондар А. Мій дирдир / Андрій Бондар // І тим, що в гробах: мала проза. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. – С. 72–78.
2. Забужко О. «І знов я влізаю в танк...». Вибрані тексти 2012–2016: статті, есе, інтерв’ю, спогади / Оксана Забужко. – К. : Комора, 2016. – 416 с.

3. **Мандзюк Д.** Копаний м'яч. Коротка історія українського футболу в Галичині 1909–1944 / Денис Мандзюк. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. – 416 с.
4. **Письменники про футбол. Літературна збірна України** / укл. С. Жадан. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 320 с.
5. **Процик І.** Вербальна та візуальна ідентифікація в соціолекті українських футбольних фанатів / Ірина Процик // Україноцентризм наукового сумління : зб. наук. пр. на пошану професора Зеновія Терлака. – Львів : Ліга-Прес, 2014. – С. 566–591.
6. **Процик І.** Мовна картина світу футбольних фанатів (на матеріалі української та польської мов) / Ірина Процик // *Ukrainika Poznaniensis*. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, 2015. – S. 239–247.
7. **Процик І.** Соціолект українських футбольних фанатів / Ірина Процик // Вісник Львів. ун-ту. Серія філологічна. – Вип. 57. – Львів: Видавничий центр Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2012. – С. 285–290.
8. **Струганець Ю. Б.** Семантика, структура, функціонування футбольної лексики в українській літературній мові початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Ю. Б. Струганець. – Івано-Франківськ, 2016. – 20 с.
9. **Струганець Ю.** Функціонування футбольної лексики у художній мові [Електронний ресурс] / Юрій Струганець. – Режим доступу : <http://rmuphdpu.webnode.com.ua>.
10. **Тотальний футбол** : есеї / упоряд. Сергій Жадан. – К. : Грані-Т, 2012. – 216 с.
11. **Чорнобай І.** Історія розвитку футболу : посіб. / Ігор Чорнобай. – Львів : Львів. держ. ун-т фізичн. культури, 2016. – 648 с.

References

1. Bondar, A. (2016), *Soccer, And those in the tombs* [Mii dyrdyr, I tym shcho v hrobakh], Staryi Lev Publisher, Lviv, pp. 72–78.
2. Zabuzhko, O. (2016), *And i climb into the tank again* [I znov ya vlezaiu v tank], Selected texts 2012–2016. Articles, essays, interviews, memoirs, Komora, Kyiv: 416 p.
3. Mandziuk, D. (2017), *Football, Short history of Ukrainian football in Halychyna 1909–1944*. [Kopanyi miach, Korotka istoriia ukrainskoho futbolu v Halychyni 1909–1944], Staryi Lev, Lviv, 416 p.
4. Compiler Zhadan, S. (2011), *Writers on football. Literary team of Ukraine* [Pysmennyky pro futbol. Literaturna zbirna Ukrainy], Kharkiv, 320 p.
5. Protsyk, I. (2014), “Verbal and visual identification in social dialect of Ukrainian football fans” [“Verbalna ta vizualna identyfikatsiia v sotsiolekti ukrainskykh futbolnykh fanativ”], *Ukrainian centrism of scientific conscience: Collection of scientific works in commemoration of professor Zenovii Terlak*, Lviv, pp. 566–591.
6. Protsyk, I. (2015), “The linguistic picture of the world of football fans (on the basis of the Ukrainian and Polish languages)” [“Movna kartyna svitu futbolnykh fanativ (na materialii ukrainskoi ta polskoi mov)”], *Ukrainika Poznaniensis*, Poznań, pp. 249–259.
7. Protsyk, I. (2012), “Social dialect of Ukrainian football fans” [“Sotsiolekt ukrainskykh futbolnykh fanativ”], *Announcer of Lviv University, Philological series*, Ed. 57, Lviv, pp. 285–290.
8. Struhanets, Yu. B. (2016), *Semantics, structure and functioning of football vocabulary in the Ukrainian literary language at the beginning of the XXIst century: Author's thesis* [Semantyka, struktura, funktsionuvannia futbolnoi leksyky v ukrainskii literaturnii movi pochatku XXI stolitia: avtoref. dis. ... kand. filol. nauk], Ivano-Frankivsk, 20 p.
9. Struhanets, Yu. (2016), “Functioning of football vocabulary in artistic text” [“Funktsionuvannia futbolnoi leksyky u khudozhnii movi”], available at: <http://rmuphdpu.webnode.com.ua>
10. Compiler Zhadan Serhii (2012), *Total football: Essays* [Totalnyi futbol: esei], Hrani-T, Kyiv, 216 p.
11. Chornobai, I. (2016), *History of football development: manual* [Istoriia rozvytku futbolu: posibnyk], Lviv State University of Physical Culture, Lviv, 648 p.

Надійшла до редколегії 19.01.2017